

bryg. mgr inż. **Dariusz KOPA**

KW PSP we Wrocławiu

„WIELKA WODA 2010” ORGANIZACJA PRZECIWPOWODZIOWYCH ĆWICZEŃ APLIKACYJNYCH

Streszczenie

Autor opisuje zasady organizacji aplikacyjnych ćwiczeń przeciwpowodziowych „Wielka Woda 2010”, jakie przeprowadzono w woj. dolnośląskim w lutym 2010 r., gdzie głównym organizatorem była Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu. Nawiązuje przy tym do doświadczeń w organizacji podobnych szkoleń przez KW PSP, starając się udowodnić ich przydatność w realnych działaniach ratowniczych, szczególnie w kontekście akcji przeciwpowodziowej prowadzonej na Dolnym Śląsku w maju/czerwcu 2010 r.

Słowa kluczowe: ćwiczenia aplikacyjne ; ochrona przeciwpowodziowa ; sztab ; współpraca ; służba ratownicza ;

Key words: application exercises ; flood defence ; incident control centre ; co-operation ; rescue service ;

Ogólne zasady organizacji ćwiczeń aplikacyjnych

„Im więcej potu na ćwiczeniach tym mniej krwi w boju”- ta zasada odnosi się szczególnie do służb i podmiotów ratowniczych. Sprawność w realnych działaniach takich instytucji polega na **ich** wyszkoleniu, a także odpowiednim zadziałaniu podczas zagrożenia, „na 110 % normy”, „włączeniu odpowiedniego *turbo* w akcji ”. Aby osiągnąć optymalny stan

sprawności formacji ratowniczej należy opracować i realizować pewien program szkolenia/doskonalenia zawodowego, powodujący stałe podnoszenie sprawności służby, lub przynajmniej utrzymujący ją na zadawalającym poziomie, uwzględniający możliwość wystąpienia w praktyce określonych zagrożeń, do likwidacji których ta służba jest powołana.

W instytucji takiej jak Państwowa Straż Pożarna, będącej liderem w dziedzinie szeroko rozumianego ratownictwa, realizującej bardzo szeroki zakres działań ratowniczych, (art. 1 ust. 2 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. Nr 12 z 2009 r., Poz. 68 ze zmianami), właściwie opracowany i realizowany program szkolenia, uwzględniający powiązanie teorii z praktyką, jest niezbędny do utrzymania wysokiego poziomu wyszkolenia służby.

Opracowywane w Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej i komendach wojewódzkich PSP: wytyczne, ramowe zasady, regulaminy itp. opracowania odnośnie zasad szkolenia, stanowią podstawę do bardziej konkretnych (szczegółowych) planów w jednostkach niższego poziomu, a więc komendach powiatowych (miejskich) i szczególnie w zakresie ratowniczym, w jednostkach ratowniczo-gaśniczych.

Roczne, kwartalne, miesięczne plany szkolenia, plany ćwiczeń na obiektach i inne opracowania, powinny stanowić zwartą przemyślaną całość, uwzględniającą potrzeby szkoleniowe JRG (cele do osiągnięcia, sposoby ich realizacji, zauważone braki), oparte na nowoczesnych zasadach pedagogiki i praktycznej nauki zawodu.

Jedną z bardziej rozpowszechnionych i skutecznych form nauczania/szkolenia w służbach ratowniczych są ćwiczenia. Nie wdając się zbytnio w definicje, są to zajęcia szkoleniowe mające przygotować (lub sprawdzić przygotowanie) uczestników do realizacji działań w warunkach jak najbardziej zbliżonych do rzeczywistych. Wyróżnić można wiele rodzajów ćwiczeń: od praktycznych zajęć z obsługi sprzętu, poprzez ćwiczenia zastępów (pododdziałów, grup ratowniczych) aż po ćwiczenia taktyczno-bojowe, sztabowe czy aplikacyjne. Z uwagi na ograniczoną ilość miejsca w tym opracowaniu, zająłem się tu tylko zasadami organizacji ćwiczeń aplikacyjnych.

Co należy rozumieć przez ćwiczenia aplikacyjne. Trudno znaleźć jednoznaczną definicję. Wg słownika wyrazów obcych: „...ćwiczenia aplikacyjne – ćwiczenia wojskowe, w których ruchy wojsk są pozorowane na mapach lub stole plastycznym...”. Podręczniki opisujące szkolenie pożarnicze wyróżniają całą grupę ćwiczeń, które polegają na symulacji działań ratowniczych poprzez realizację procedur czy innych sposobów postępowania przy wykorzystaniu bardzo prostych środków pozoracji, tj. przede wszystkim „wyposażenia biurowego” (w tym audiowizualnego i komputerowego), a czasami jeszcze sprzętu łączności

lub makiet, map, tablic poglądowych itp. Często takie (lub podobne) ćwiczenia określane są też jako: ćwiczenia na stołach plastycznych czy operacyjnych planach obrony, ćwiczenia szkieletowe czy dowódczo-sztabowe.

W tym opracowaniu zajmę się ćwiczeniami polegającymi na rozwiązywaniu zadań operacyjnych w grupach, symulującymi pracę sztabu lub innej struktury ratowniczej w akcji. Od kilku lat Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu organizuje takie ćwiczenia. Prowadzone pod nadzorem kierownika (moderatora) ćwiczeń i grupy rozjemców, przeznaczone są dla dowódców różnych szczebli dowodzenia i mają pokazać m.in.: ich wyszkolenie w zakresie organizowania różnych akcji ratowniczych, a także umiejętność pracy w zespole.

Dobrze zorganizowane ćwiczenia aplikacyjne dają ogromne możliwości szkoleniowe, aczkolwiek mają również pewne ograniczenia. Niskie koszty organizacji, a także możliwość symulacji (przećwiczenia) praktycznie każdego scenariusza, bez konieczności dezorganizacji normalnego funkcjonowania instytucji „ćwiczących”, to niewątpliwe zalety. Wadą ich jest zaś to, że są to ćwiczenia „wirtualne” polegające na sprawdzeniu założonego scenariusza, bez jego praktycznego sprawdzenia.

Wady i zalety (słabe i mocne strony) ćwiczeń aplikacyjnych ujęto w tabeli nr 1.

Tabela 1.

Słabe i mocne strony ćwiczeń aplikacyjnych

Cecha charakterystyczna	+ / -	Ocena
Koszty organizacji	+	Bardzo niskie, praktycznie nieistotne. Zakup napojów, tzw. materiałów biurowych i ewentualnie posiłków.
Utrudnienia w normalnym funkcjonowaniu instytucji	+	Bardzo małe, praktycznie nie powodujące zakłóceń w organizacji pracy. Bardzo łatwo można przerwać ćwiczenia.
Poziom szkoleniowy ćwiczeń	+	Poziom ćwiczeń ograniczony praktycznie możliwościami organizatorów. Bez względu na bazę szkoleniową można zorganizować ćwiczenia na światowym poziomie
Możliwość sprawdzenia praktycznego wyszkolenia	-	Znikoma, z wyjątkiem obsługi urządzeń teleinformatycznych.

Z PRAKTYKI DLA PRAKTYKI

uczestników ćwiczenia		
Przeszkolenie (instruktaż) uczestników przed ćwiczeniami	+	Nie wymagają szczególnego instruktażu np. BHP czy znajomości sprzętu. Należy tylko omówić zasady przebiegu ćwiczeń.
Potrzeby sprzętowe	+	Standardowe wyposażenie biurowe i teleinformatyczne instytucji.
Konieczność dojazdu na teren ćwiczeń	+	Ćwiczenia można przeprowadzić w siedzibach instytucji biorących w nich udział, lub w innym dowolnie wybranym miejscu.
Zagrożenia urazami, wypadkami	+	Znikome. Takie jak podczas normalnej pracy „biurowej”
Uprawnienia zawodowe, wyszkolenie uczestników	+	Bez konieczności posiadania uprawnień praktycznych, kursów. Zalecana wiedza i doświadczenie ratownicze.
Czas trwania ćwiczeń	+	Zależy tylko od organizatora, możliwość skrótów (czas operacyjny)
Podsumowanie, analiza, wnioski z ćwiczeń	+	Po przeanalizowaniu materiałów, dokumentacji z ćwiczeń
Wizualizacja (ogłębność) ćwiczeń	-	Ograniczona, nawet przy zastosowaniu techniki komputerowej

Źródło: D. Kopa

Jak widać z powyższego, ćwiczenia aplikacyjne mają bardzo dużo zalet. Aczkolwiek nawet najlepiej zorganizowane nie zapewniają pełnego sukcesu szkoleniowego, zwłaszcza w dziedzinach, gdzie bardzo dużo zależy od umiejętności praktycznych, takich jak szeroko pojęte ratownictwo. Z tego powodu powinny być organizowane w ramach procesu szkoleniowego służb ratowniczych, jako ogniwo (uzupełnienie) pomiędzy szkoleniem teoretycznym, w tym samokształceniem, a ćwiczeniami taktyczno-bojowymi. Np. według poniższego łańcucha.

szkolenie teoretyczne → ćwiczenia ze sprzętem → ćwiczenia aplikacyjne → ćwiczenia ratownicze

W powyższym schemacie powinny znaleźć się ponadto: samokształcenie w ramach np. przygotowania do ćwiczeń, a także: instruktaże, szkolenia stanowiskowe, treningi itp.

Osobiście w niektórych przypadkach skłaniam się do łączenia dużych ćwiczeń praktycznych (na wybranych obiektach) z aplikacyjnymi. M.in. taka formuła organizacji obowiązuje w woj. dolnośląskim w stosunku do ćwiczeń sprawdzających powiatowy plan ratowniczy, organizowanych przez komendantów powiatowych (miejskich) PSP co najmniej raz w roku (zarządzenie 12/2010 Dolnośląskiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu z dnia 23 marca 2010 r. w sprawie organizacji szkolenia i doskonalenia zawodowego w jednostkach organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej na terenie województwa dolnośląskiego, gdzie oprócz praktycznej realizacji przyjętego scenariusza, uwzględniającego udział zadysponowanych zastępów/pododdziałów w sile co najmniej kompanii, organizatorzy ćwiczeń mają obowiązek „... aplikacyjnego naliczania sił i środków dla zdarzenia o maksymalnych rozmiarach...”

Uwzględniając również inne potrzeby szkoleniowe, na przestrzeni ostatnich kilku lat pracownicy Wydziału Operacyjnego KW PSP we Wrocławiu, w ramach szkoleń dla: dowódców JRG, pracowników prowadzących sprawy operacyjne w KP(M) PSP czy funkcyjnych Dolnośląskiej Brygady Odwodowej, organizowali typowe ćwiczenia aplikacyjne m.in. w tematyce: gaszenia dużych pożarów lasów, gaszenia zbiorników z ropopochodnymi, współpracy z innymi podmiotami i instytucjami podczas organizacji akcji przeciwpowodziowej czy katastrofy komunikacyjnej.

Zasady organizacji takich ćwiczeń polegały na: opracowaniu szczegółowych (bardzo merytorycznych) założeń dla ćwiczących, podziale uczestników ćwiczeń na podzespoły robocze (zwykle opracowano kilka, nieznacznie się różniących zestawów) i szczegółowym podsumowaniu (omówieniu) ćwiczeń w tym samym (lub następnym) dniu szkolenia.

Podsumowując takie ćwiczenia, uważam że ich główną wartością powinien być bardzo wysoki poziom merytoryczny (założeń), wnoszący coś nowego w wyszkolenie ćwiczących. Należy wcześniej przekazać uczestnikom ćwiczeń wykaz literatury fachowej (rozporządzenia, zasady naliczania sił i środków, normy, wytyczne itd.) w celu samokształcenia, uwzględniając możliwość korzystania z pomocy naukowych podczas ćwiczeń a nawet sprawdzenia pewnych danych przez stanowiska kierowania PSP, wykorzystanie programów operacyjnych (np. SWD-ST) i korzystania z innych dostępnych pomocy. Takie ćwiczenia nie mają być klasówką (egzaminem) lecz powinny symulować pracę sztabową podczas akcji ratowniczej, a więc jej organizację wszelkimi dostępnymi (dopuszczonymi przez organizatora/rozmówców ćwiczeń) środkami. Oczywiście w celu zwiększenia wartości szkoleniowych, ćwiczenia należy szczegółowo ocenić, łącznie z wystawieniem ocen (noty).

Dobrze jest ponadto, jeśli uzupełnieniem ćwiczeń aplikacyjnych czy podobnej formy szkolenia są praktyczne ćwiczenia (manewry), co zawarto w tabeli nr 2

Tabela 2.

Uzupełnienie ćwiczeń aplikacyjnych

Lp.	Tematyka	Ćwiczenia aplikacyjne (zakres, data)	Ćwiczenia praktyczne (zakres, data)
1.	Gaszenie dużych pożarów lasów	Szkolenie d-ców JRG 20.05.2006 r. Zakres: KW PSP , KP PSP Góra 13.10.2006 r.	Ponad powiatowe ćwiczenia ratownicze „Kuźnica Czeszycka 2008” 24.05.2008 r. Międzywojewódzkie ćwiczenia ratownicze „Las 2009” 3-5.06.2009 r.
2.	Gaszenie zbiorników z ropopochodnymi	Szkolenie funkcyjnych Dolnośląskiej Brygady Odwodowej 12.03.2005 r. Szkolenie dowódców JRG 18-19.04.2005 r. Baza Paliw w Grabownie Wlk. (ZDR) ; Sztab KW PSP, KP PSP Oleśnica 27.06.2006 r.	Ćwiczenia taktyczno-bojowe „Grabowno 2006” (ZDR) ¹ Ćwiczenia taktyczno-bojowe „Kawice 2008” (ZDR) 10.04.2008 r.
3.	Organizacja działań przeciwpowodziowych	„Wielka Woda 2008” KW PSP, KP PSP: Lubin, Góra 1.08.2008 r.	Trans graniczne ćwiczenia przeciwpowodziowe „Śnieżnik 2008” 20.05.2008 r.

			Ćwiczenia przeciwpowodziowe „Ścinawa 2009” 6.10.2009 r.
4.	Organizacja działań związanych z katastrofą infrastruktury, współpraca z innymi służbami podmiotami ratowniczymi i służbami	Ćwiczenia „Czarna Góra 2005” 29.09.2005 r. Szkolenie służb operacyjnych KP (M) PSP 18-19.09.2007 r.	Trans graniczne ćwiczenia ratownicze „Czarna Góra 2005” 30.09.2005 r. Ćwiczenia rat.-gaśnicze „Poltegor 2007” Zasięg ponad wojewódzki 1.06.2007 r. Międzynarodowe ćwiczenia/warsztaty z zakresu rat. specjalistycznego „Walim 2009” 29-30.04.2009 r.
5.	Zaopatrzenie wodne w działaniach ratowniczych	Szkolenie służb operacyjnych KP (M) PSP 7-8.12.2009 r.	„Poltegor 2007” „Kuźnica Czeszycka 2008”

Źródło: D. Kopa

¹ – ZDR – Zakład o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej ;

Jak widać z powyższej tabeli, (ujęto w niej tylko ćwiczenia/szkolenia o zasięgu ponad powiatowym), program szkolenia ratowniczego w województwie dolnośląskim, uwzględniający powiązanie teorii z praktyką, jest szczegółowy i merytoryczny.

Organizowane w lutym br. aplikacyjne ćwiczenia przeciwpowodziowe „Wielka Woda 2010”, również doskonale wpisały się w ten system szkolenia jednostek organizacyjnych PSP,

a także jak sądzę, i postaram się to udowodnić w dalszej części opracowania, były bardzo przydatne innym instytucjom i podmiotom ratowniczym.

Przesłanki do organizacji aplikacyjnych ćwiczeń przeciwpowodziowych

Dolny Śląsk uważany jest za jeden z bardziej zagrożonych powodzią regionów w Polsce. Skomplikowany system cieków wodnych, zróżnicowane ukształtowanie terenu i zmienne (coraz bardziej ekstremalne) warunki pogodowe, do których dokłada się nie najlepszy stan infrastruktury hydrotechnicznej, melioracyjnej czy retencyjnej – to wszystko powoduje, że powodzi, podtopień czy gwałtownych przyborów wód można spodziewać się praktycznie corocznie.

Na przestrzeni kilkunastu lat, od pamiętnej „powodzi stulecia” w 1997 r., na Dolnym Śląsku wystąpiło co najmniej kilka powodzi o zasięgu ponad powiatowym. Warto zwrócić przy tym uwagę na to, że były to bardzo różne zdarzenia. Nie wdając się w zbytnio w rozważania naukowe, z punktu widzenia ratownika można wyodrębnić co najmniej kilka, jak nie kilkanaście, „rodzajów” powodzi. Zupełnie inaczej przebiega bowiem powódź na terenach górskich, spowodowana katastrofalnymi opadami deszczu (powódź w czerwcu 2009 r. w kotlinie kłodzkiej, jeleniogórskiej czy okolicach Wałbrzycha) w stosunku do powodzi spowodowanej wiosennym topnieniem pokrywy śniegowej, a zupełnie inaczej przechodzenie fali powodziowej w dolinie Odry po silnych opadach w całym dorzeczu (powódź w 1997 czy 2010 roku).

Od wielu lat podsumowania popowodziowe (analizy zagrożenia, akcji ratowniczych czy działań humanitarnych) zawierają wnioski o konieczności poprawy współdziałania pomiędzy służbami, podmiotami odpowiedzialnymi za organizację akcji przeciwpowodziowej. Wyszakowanie poszczególnych służb jest najczęściej „w porządku”, natomiast „zacina się” coś pomiędzy nimi. Wzajemne powiadamianie się: o skali zagrożenia, o rodzaju prowadzonych działań, o potrzebach sprzętowych, współpraca na jednoznacznych zasadach w oparciu o ustalone scenariusze działań (algorytmy postępowania - procedury), wreszcie czytelny podział obowiązków - to elementy które z reguły wymagają poprawy.

Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu na przestrzeni ostatnich lat organizowała wiele ćwiczeń/szkoleń w zakresie ochrony przeciwpowodziowej. Oprócz szkoleń dla pracowników prowadzących sprawy operacyjne w KP(M) PSP i dowódców JRG, a także corocznych ćwiczeń sprawdzających wyszkolenie kompanii powodziowych COO, były to m.in.: ćwiczenia aplikacyjne „Wielka Woda 2008”,

zaplanowane jako szkolenie dla sztabu KW PSP we Wrocławiu a także dwóch komend powiatowych PSP tj. w Lubinie i Górze, (dla tych powiatów założono sytuację powodziową). Zadania realizowane podczas tych ćwiczeń to: opracowanie zamiaru taktycznego z wykorzystaniem sił odwodowych, zabezpieczenie długotrwałej akcji ratowniczej, w tym jej finansowanie, sprawdzenie współpracy z innymi podmiotami podczas akcji powodziowej, a także budowa systemu łączności dla dużej akcji ratowniczej.

Z uwagi na to, że efekty (wnioski) z tych ćwiczeń nie do końca były zadawalające, Dolnośląski Komendant Wojewódzki PSP we Wrocławiu polecił organizację podobnych ćwiczeń, w znacznie większej skali, w oparciu o sytuację powodziową z ostatnich największych kataklizmów na Dolnym Śląsku, zapraszając przy tym do uczestnictwa wszystkie niezbędne służby i podmioty odpowiedzialne za organizację działań przeciwpowodziowych.

Mimo wątpliwości czy Państwowa Straż Pożarna powinna być organizatorem ćwiczeń dotyczących akcji przeciwpowodziowej, gdzie nie jest przecież podmiotem wiodącym, działania organizacyjne zostały podjęte w bardzo szerokim zakresie, łącznie z tym, że aplikacyjne ćwiczenia przeciwpowodziowe pod kryptonimem „Wielka Woda 2010” zostały ujęte w „Planie Szkolenia - Realizacji zadań z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego województwa dolnośląskiego na 2008 rok” Wojewody Dolnośląskiego. Organizatorem ćwiczeń, odpowiedzialnym za ich poziom i przebieg, miała być KW PSP we Wrocławiu, natomiast Dolnośląski Urząd Wojewódzki podjął się roli oceny współdziałania pomiędzy poszczególnymi podmiotami.

Będąc odpowiedzialnym za określenie zasad organizacji (przebiegu) ćwiczeń, a także za sporządzenie niezbędnej dokumentacji, postanowiłem włączyć do ich organizacji wszystkie niezbędne służby, licząc przede wszystkim na merytoryczną pomoc specjalistów, tak żeby „warunki powodziowe” do ćwiczeń, były jak najbardziej realne, porównywalne np.: z powodzią w 1997 r.

A więc, założenia warunków pogodowych opracowano wspólnie z Instytutem Meteorologii i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu. Przełożyło się to od razu na wysokość stanów wód w głównych ciekach na Dolnym Śląsku, uzgadnianych dodatkowo z: Regionalnym Zarządem Gospodarki Wodnej i Dolnośląskim Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych. Następnym ważnym elementem organizacji ćwiczeń było określenie zakresu działań (ćwiczeń) na szczeblu powiatowym i wojewódzkim dla poszczególnych podmiotów, tak by ćwiczenia miały wysoką skalę trudności i poziom merytoryczny, aby można było sprawdzić najbardziej istotne elementy, a jednocześnie nie utrudniać normalnego

funkcjonowania tych służb. Zadanie szczególnie skomplikowane w przypadku, gdy głównym organizatorem ćwiczeń (moderatorem) była Komenda Wojewódzka PSP we Wrocławiu, a na poziomie powiatu komendy powiatowe (miejskie) PSP. Sporo dyplomacji i uzgodnień zaowocowało ustaleniem trudnych scenariuszy, włączeniem do ćwiczeń praktycznie wszystkich organów odpowiedzialnych za działania przeciwpowodziowe na poziomie wojewódzkim i powiatowym, a także w niektórych gminach. Nie do przecenienia jest również fakt zgody wszystkich instytucji na wprowadzenie przez KW PSP dodatkowych „podgrywek” mających powodować element zaskoczenia dla ćwiczących oraz wymusić niejako zmianę wcześniej wypracowanych decyzji.

Dodatkowym czynnikiem podnoszącym rangę tych ćwiczeń miał być udział, jako obserwatorów, ratowników z Niemiec (THW), a także z PSP z województw nadgranicznych, współpracujących w ramach programu UE „Ratownictwo bez granic” w dziedzinie zabezpieczeń przeciwpowodziowych.

Współpracując w ramach tego programu, miałem przyjemność być obserwatorem (w dniach 11-12.09.2009 r.) dużych ćwiczeń przeciwpowodziowych w Kolonii w Niemczech, polegających na montażu mobilnych ścian przeciwpowodziowych DPS2000 na długości kilku km w centrum miasta, lecz również na aplikacyjnym sprawdzeniu pracy sztabu, w skład którego weszły wszystkie podmioty zajmujące się ochroną przeciwpowodziową w Kolonii.

Część wniosków z tych ćwiczeń postanowiłem wykorzystać podczas organizacji ćwiczeń „Wielka Woda 2010”.

Zasady organizacji (planowanego przebiegu) ćwiczeń

Dolnośląski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu, rozkazem nr 18/2010 z dnia 15 lutego 2010 r., określił zasady organizacji (przebiegu) ćwiczeń aplikacyjnych „Wielka Woda 2010”.

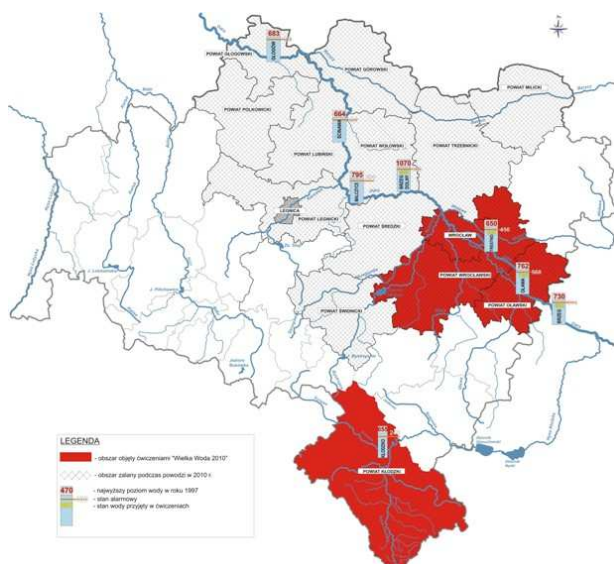
Tematem ćwiczeń miała być organizacja akcji ratowniczej i innych działań w skali województwa i w wybranych powiatach podczas wystąpienia powodzi na Dolnym Śląsku. Ze względów szkoleniowych i organizacyjnych do przeprowadzenia ćwiczeń wybrano cztery powiaty o dużej skali zagrożenia, tj.:

- kłodzki – śródgórski obszar praktycznie corocznie zagrożony, skomplikowany hydrologicznie, gdzie samorządy, jednostki ochrony ppoż. i inne służby bardzo dobrze współpracują podczas organizacji akcji powodziowej. M.in. powiat, jako jedyny na Dolnym Śląsku, dysponuje LSOP (Lokalnym Systemem Osłony Powodziowej) tj.

komputerowym systemem wodowskazów i posterunków opadowych połączonych siecią komputerową. W przypadku powodzi założonej przez organizatorów, spowodowanej m.in.: odwilżą w górach i topnieniem pokrywy śnieżnej, realny scenariusz to „zejście wysokich stanów wód” poprzez Nysę Kłodzka w dolinę Odry.

- oławski – pierwszy powiat na terenie woj. dolnośląskiego przyjmujący falę powodziową z Nysy i górnej Odry. Posiadający na swoim terenie duże poldery zalewowe i budowle hydrotechniczne.
- powiat wrocławski i miasto Wrocław – spore zagrożenie tego terenu i skomplikowany system cieków i budowli hydrotechnicznych, tzw. Wrocławski Węzeł Wodny, sprawia że prowadzenie skutecznych działań przeciwpowodziowych wymaga sporo doświadczenia i wiedzy technicznej.

Organizatorzy zaplanowali trzydniowe ćwiczenia aplikacyjne w dniach 24-26 lutego br. Początek ćwiczeń 24.02.2010 r. godz. 10⁰⁰, planowane zakończenie 26.02.2010 r. godz. 15³⁰. Z powodów organizacyjnych, tj. innych zadań służbowych wykonywanych przez podmioty ćwiczące, ustalono że w każdym dniu realizacja zadań związanych z przesyłaniem dokumentacji pomiędzy poszczególnymi służbami będzie trwać w godz. 10⁰⁰ – 15³⁰, aczkolwiek dopuszczono ciągłą realizację zadań, zwłaszcza w przypadku instytucji dysponujących całodobowymi służbami dyżurnymi.

Ryc. 1. Mapa zasięgu ćwiczeń „Wielka Woda 2010” i powodzi 2010 r.

Autor kpt. Zbigniew Kołodziej

Założona sytuacja powodziowa uwzględniała przejście fali powodziowej „od gór do doliny rzeki Odry” z uwzględnieniem przyspieszenia czasowego spowodowanego trzydniowym okresem trwania ćwiczeń. I tak, pierwszego dnia ćwiczył powiat kłodzki i szczebel wojewódzki, drugiego powiaty: oławski, wrocławski i miasto Wrocław, (Kłodzko kończyło działania), zaś trzeciego dnia do istniejącej sytuacji powodziowej dołożono zrzut wody ze zbiornika w Mietkowie, komplikując poprzez rzekę Bystrycę, (mającej swe ujście do Odry na terenie Wrocławia), trudną sytuację powodziową w tym rejonie.

Sytuacja powodziowa założona przez organizatorów ćwiczeń „Wielka Woda 2010” była porównywalna do tej z 1997 r. Stan Odry na wodowskacie w Brzegu powyżej 680 cm, konieczność uruchomienia (zalania) polderów pomiędzy Oławą a Wrocławiem, przewidywane zalanie niektórych obszarów poza wałami przeciwpowodziowymi, możliwość ich przerwania, a także konieczność obrony zakładu Produkcji wody we Wrocławiu – to niektóre z założeń organizatorów, powodujące uruchomienie przez zespoły zarządzania kryzysowego i inne służby scenariusza nr 4, w 5-stopniowej skali zagrożenia powodziowego doliny Odry na Dolnym Śląsku.

Gwałtowne przejście wysokiej fali powodziowej na ciekach Kotliny Kłodzkiej, spowodowane opadami i szybko topniejąca pokrywa śniegową to również bardzo trudny scenariusz, „dokładający wody” do doliny Odry.

Fot. 1 i 2 Ćwiczenia aplikacyjne „Wielka Woda 2010” - Praca sztabu KW PSP we Wrocławiu

Autor : Mirko Siedschlag

Ćwiczenia miały polegać na aplikacyjnej realizacji zdań nałożonych prawem na podmioty i służby w ramach działań przeciwpowodziowych (ratowniczych, humanitarnych i innych), uwarunkowanych przyjętą przez organizatorów sytuacją hydrologiczną i co się z tym wiąże sytuacją powodziową w poszczególnych powiatach (rejonach) Dolnego Śląska.

Przedstawiciele podmiotów uczestniczących w ćwiczeniach realizowali zadania w ramach swoich kompetencji w swoich siedzibach lub w wybranych przez siebie innych lokalizacjach. Dolnośląski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu powołał w siedzibie KW PSP we Wrocławiu sztab, oparty na strukturze Dolnośląskiej Brygady Odwodowej PSP.

Wykaz uczestników (współorganizatorów) ćwiczeń.

Uczestnicy ćwiczeń (współorganizatorzy)	<ul style="list-style-type: none"> - Dolnośląski Urząd Wojewódzki we Wrocławiu ; - Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu; - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu ; - Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu; - Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Oddział we Wrocławiu ; - Starostwo Powiatowe we Wrocławiu ; - Starostwo Powiatowe w Kłodzku ; - Starostwo Powiatowe w Oławie ; - Urząd Miejski we Wrocławiu ; - Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu ; - Wojewódzki Sztab Wojskowy ; - Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu ; - Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Kłodzku ; - Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Oławie ; - Inne służby i podmioty ratownicze zaproszone do ćwiczeń na szczeblu wojewódzkim i powiatowym.
--	--

Wymiana informacji pomiędzy podmiotami ćwiczącymi odbywała się poprzez środki łączności określone w odpowiednich planach ratowniczych i sposobach postępowania, stosowane w normalnych warunkach pracy instytucji, aczkolwiek dopuszczono możliwość wykorzystania innych środków łączności .

W czasie trwania ćwiczeń uczestnicy sporządzali na bieżąco karty manipulacyjne (wg wzoru opracowanego przez KW PSP we Wrocławiu), a wszelkie sporządzane dokumenty (komunikaty, rozkazy, decyzje, informacje) stanowiły do nich załączniki. W celu jednoznacznego określenia formy podejmowania działań, odróżnienia zadań ćwiczebnych od realnych, wprowadzono się wzór dokumentacji do ćwiczeń z nadrukiem „ćwiczenia przeciwpowodziowe Wielka Woda 2010”.

Wnioski ogólne

Ćwiczenia aplikacyjne „Wielka Woda 2010”, z punktu widzenia organizacji działań ratowniczych przez jednostki ochrony przeciwpożarowej (w tym zwłaszcza komendy powiatowe/miejskie PSP, na obszarze działania których zaplanowano wystąpienie powodzi), należy uznać za bardzo udane. Proces podejmowania decyzji, w tym organizację sztabów wspomagających kierujących działaniami ratowniczymi, jak również logiczny obieg korespondencji (dokumentacji) i jej poziom merytoryczny - należy ocenić bardzo wysoko.

Na uwagę zasługuje również właściwa współpraca pomiędzy KP(M) PSP a władzami samorządowymi i innymi podmiotami szczebla powiatowego i gminnego. Ćwiczenia realizowane były z właściwym zaangażowaniem tych instytucji. Warto przy tym podkreślić, że wszystkie działania związane z przebiegiem ćwiczeń realizowane były podczas normalnego funkcjonowania komend/instytucji, nie powodując zakłóceń w realizacji ich zadań.

Wnioski dotyczące zasad organizacji i oceny ćwiczeń:

1. Ćwiczenia aplikacyjno-sztabowe z zakresu organizacji akcji przeciwpowodziowej, z uwagi na potencjalnie duże zagrożenia powodziowe Dolnego Śląska, należy organizować co najmniej raz w roku. Formuła organizacji ćwiczeń powinna ewoluować coraz bardziej w stronę ćwiczeń nie reżyserowanych, gdzie element zaskoczenia/niepewności, jeśli chodzi o sytuację powodziową (zagrożenia z nią związane), powinien być coraz bardziej istotny.

2. W celu jak najlepszej organizacji i bezstronnej oceny przebiegu ćwiczeń, należy bezwzględnie wydzielić spośród członków podmiotów uczestniczących w ćwiczeniach (współorganizujących je), trzy zespoły :

- a. zespół organizacyjny – zajmujący się ustaleniem zasad organizacji i przebiegu ćwiczeń, określający ich zakres, wprowadzający zmiany w symulacji zagrożeń tzw. podgrywki czy sterujący dynamiką przebiegu ćwiczeń.
- b. zespół wykonawczy – właściwy zespół ćwiczący, wykonujący działania sztabowe i inne, symulujący organizację realnych działań ratowniczych, humanitarnych i innych związanych z organizacją akcji przeciwpowodziowej.
- c. zespół oceniający (rozjemców) – oceniający prace obu powyższych zespołów, tj. organizację ćwiczeń przez zespół pierwszy i realizację przewidzianych zadań przez zespół drugi.

3. Z uwagi na szeroki zakres wykonywanych działań, tj.: akcji ratowniczych prowadzonych najczęściej pod kierownictwem Państwowej Straży Pożarnej, działań humanitarnych polegających na pomocy poszkodowanym mieszkańcom a także realizacji innych obowiązków związanych z odbudową czy zabezpieczeniem uszkodzonej infrastruktury, realizowanych przez samorządy, podsumowanie takich ćwiczeń należy przeprowadzać w terminie kilku tygodni po ich zakończeniu, po zebraniu uwag od wszystkich współuczestników, najlepiej pod przewodnictwem Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego, określając odpowiedzialnych za realizację poczynionych ustaleń.

4. W ramach organizacji aplikacyjnych ćwiczeń przeciwpowodziowych należy przeprowadzić szkolenie w zakresie kompetencji poszczególnych służb podczas prowadzenia akcji przeciwpowodziowej. Tego rodzaju szkolenia powinny być organizowane cyklicznie, szczególnie w okresie zbliżającego się zagrożenia powodziowego.

Wnioski dotyczące wyposażenia technicznego ćwiczeń:

1. Do celów ćwiczeń należy wykorzystywać sprzęt techniczny, w tym środki łączności, stanowiący normatywne wyposażenie podmiotów/współuczestników ćwiczeń - zwłaszcza ich stanowisk (komórek) kierowania/alarmowych, przewidzianych do udziału w likwidacji zagrożeń powodziowych. Wnioski w zakresie doposażenia sprzętowego należy realizować po ćwiczeniach.

2. Należy dążyć do ujednoczenia map operacyjnych i programów komputerowych w zakresie obrazowania zagrożenia powodziowego dla wszystkich podmiotów.

Wnioski w zakresie organizacji realnych działań przeciwpowodziowych:

1. Należy bezwzględnie ujednoczyć skalę oceny zagrożeń (a tym samym zakres realizacji zadań) na terenie woj. dolnośląskiego. Różnice w interpretacji wskaźników zagrożenia powodziowego mogą powodować utrudnienia w komunikacji pomiędzy służbami (uczestnikami akcji przeciwpowodziowej).

2. Należy zwracać większą uwagę na realizację obowiązków nałożonych na podmioty w zakresie powiadamiania i alarmowania o zagrożeniu (sytuacji powodziowej), a także wzajemnego informowania o prowadzonych działaniach. Istotną rolę w tym zakresie musi odgrywać Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego i struktury powiatowe zarządzania kryzysowego.

3. Należy dążyć do szerszej współpracy ze służbami ratowniczymi Republiki Czeskiej, zwłaszcza w zakresie powiadamiania i alarmowania o sytuacji powodziowej. Należy określić podmiot realizujący te zadania po stronie polskiej na terenie woj. dolnośląskiego.

4. W przypadku prowadzenia akcji długotrwałych należy przewidzieć zmianową pracę sztabu Dolnośląskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP i podmioty osób funkcyjnych, z uwzględnieniem konieczności jednoznacznego dokumentowania podejmowanych działań, w tym okresowego raportowania prac sztabu, szczególnie dla służb współdziałających.

5. Doprecyzowania wymagają zasady finansowania działań ratowniczych prowadzonych przez siły i środki ochrony przeciwpowodziowej funkcjonujących w ramach wojewódzkiego bądź centralnego odwołu operacyjnego.

Wykorzystanie wniosków z ćwiczeń aplikacyjnych „Wielka Woda 2010” podczas organizacji realnych działań przeciwpowodziowych na Dolnym Śląsku w maju/czerwcu 2010 r.

Chyba najistotniejszym podsumowaniem celowości organizacji każdego ćwiczenia jest to, aby nie były one „sztuką dla sztuki”, lecz wnioski z nich wynikłe były realizowane w praktycznych działaniach. Poniżej postaram się ocenić wykorzystanie wniosków podczas powodzi na Dolnym Śląsku w maju/czerwcu 2010 r.

Stwierdzone podczas ćwiczeń aplikacyjnych różnice w ocenie skali zagrożenia powodziowego przez różne podmioty, a tym samym różnice w przyjęciu określonego scenariusza postępowania zostały ujednoczone. Podczas działań realnych w maju/czerwcu br. instytucje dodatkowo sprawdzały realizację swoich procedur. Dużą rolę w tym zakresie na szczeblu województwa dolnośląskiego odegrał Zespół Zarządzania Kryzysowego Wojewody, w skład którego wchodziły kierownicy/przedstawiciele najważniejszych podmiotów odpowiedzialnych za organizację akcji przeciwpowodziowej. Aczkolwiek należy aktualizować wszelkie materiały dotyczące stanu cieków i budowli hydrotechnicznych, dopasowując do nich sposoby postępowania (procedury, scenariusze).

W dalszym ciągu brak map elektronicznych umożliwiających przeprowadzenie symulacji przejścia fali powodziowej i ewentualnych zniszczeń (strat) to chyba największy problem z zakresu wyposażenia dokumentacyjnego. Wszystkie podmioty powinny pracować na takich samych (jednoznacznych) materiałach.

W porównaniu do powodzi w latach ubiegłych, szczególnie tej z 1997 r., stwierdzić należy ewidentną poprawę w zakresie współdziałania pomiędzy Państwową Strażą Pożarną

a innymi podmiotami zaangażowanymi w takie działania. Jak sadzę wpływ na to miały m.in.: rozwijająca się i coraz lepsza współpraca w ramach zespołów zarządzania kryzysowego na wszystkich szczeblach władzy, dająca się zauważyć podczas organizacji różnego typu działań ratowniczych i humanitarnych. Współpraca taka uwarunkowana (wymuszona) została również: coraz lepszymi zapisami prawnymi odnośnie ochrony przeciwpowodziowej, a także coraz lepszą znajomością praw obywatelskich przez społeczeństwo i stawianiem odpowiednich wymogów tym instytucjom. Być może takim „przetarciem” były również ćwiczenia „Wielka Woda 2010”.

Sprawdzony podczas ćwiczeń system pracy sztabu 24 x24 doskonale sprawdził się podczas tak długotrwałych działań, jakim była tegoroczna akcja przeciwpowodziowa.

W dalszym ciągu doprecyzowania wymagają zasady finansowania działań ratowniczych prowadzonych przez jednostki ochrony przeciwpożarowej w ramach wojewódzkiego lub centralnego odwołu operacyjnego .

Fot. 3. Podsumowanie ćwiczeń „Wielka Woda 2010” – KW PSP we Wrocławiu

Autor : Mirko Siedschlag

Podsumowanie

Organizując ćwiczenia aplikacyjne „Wielka Woda 2010” udało się przewidzieć realną sytuację powodziową zaistniałą kilka miesięcy później, (praktycznie tylko powiat kłodzki, ujęty w ćwiczeniach, nie był objęty powodzią).

Porównywalne stany wód (wielkości przepływów), podczas ćwiczeń i powodzi i realizacja przez to bardzo podobnych scenariuszy działania, pozwala bardzo wysoko ocenić nie tylko poziom merytoryczny ćwiczeń ale i ich celowość.

Trudno gdybać w jakim stopniu ćwiczenia przyczyniły się do ograniczenia rozmiaru powodzi (zniszczeń) na Dolnym Śląsku ale na pewno podniosły one poziom reagowania i współdziałania wszystkich służb.

W przyszłości na pewno należy organizować podobne przedsięwzięcia, również w innych obszarach ratownictwa, wyprzedzając konieczność reagowania w praktyce i podnosząc poziom wyszkolenia służb i podmiotów ratowniczych, w myśl zasady: „Ćwiczenie czyni mistrza...”.

Literatura:

1. Bednarek J., Bielicki P., *Podstawy psychologii, pedagogiki i metodyki nauczania pożarniczego* ; wyd. Firex , Warszawa 1997;
2. Gierski E., *Efektywność dowodzenia* : Firex , Warszawa 1997;
3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. Nr 12 z 2009 r., Poz. 68 ze zmianami);
4. Biskup K., *Słownik pożarniczy polsko –angielski, angielsko-polski*, Danmar, Warszawa 1999;
5. Praca zbiorowa: *Słownik wyrazów obcych PWN* ; Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1991;
6. Zarządzenie nr 12/2010 Dolnośląskiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu z dnia 23 marca 2010 r. w sprawie organizacji szkolenia i doskonalenia zawodowego w jednostkach organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej na terenie województwa dolnośląskiego;
7. Rozkaz nr 18/2010 Dolnośląskiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie przeprowadzenia ćwiczeń aplikacyjnych „Wielka Woda 2010”.

Recenzenci : mł. kpt. dr inż. Janusz Adam Wrześniński

bryg mgr inż. Tomasz Krasowski